

הסוכות, ועברי עליה ועברו עליו בעשה! שהרי עבר עליו רגל אחד ולא הקריבוהו!

אמר רב זביר תירוך משמיה דרבא:

ב-1 כגון שהיה הולד חולה בעצרת, והיה אסור אז להקריבו. (151) והרי זה כאילו לא עבר עליו הרגל. (152)

רב אשי אמר תירוך אחר:

מאי, מהי משמעות דברי רבי פפיס "ואכלנו ולדה שלמים בחג", דקתני בברייתא — כך היא:

"ואכלנו ולדה שלמים בחג השבועות"!

ואכן לא השהו אותה, אפילו לא רגל אחד.

ואידך, רבא שלא תירץ כרב אשי, לא נראה לו לבאר ש"חג" הינו חג השבועות, משום שכל היבא דתני פסח — תני עצרת.

בכל מקום שהזכירו במשנה את פסח ושבועות, קורא התנא לחג השבועות "עצרת", ולא "חג". (153)

ואמר רבא: כיון שעברו עליו שלשה רגלים — בכל יום ויום עובר מחדש בכל תאחר.

כלומר, לא רק ביום שעברו עליו שלשה רגלים ולא הקריבו עבר על הלאו, אלא מכאן ואילך בכל יום הוא חייב להקריבו, ואם אינו מקריבו עובר בכל תאחר.

מיתיבי סתירה לדברי רבא מברייתא:

שנינו בברייתא: אחד בכור, ואחד כל הקדשים —

כיון שעברו עליהם שנה שלימה, (154) אפילו בלא שעברו ג' רגלים [ולקמן הגמרא תפרש איך יתכן דבר שכזה].

151. הגמרא בתמורה כח ב דורשת מהמקרא שחולה פסול להקריבה. תוספות, ועיין שם.

152. פירשנו על פי רש"י ותוספות שכתבו שמדובר שהולד חולה וכן כתב הריטב"א. והר"ח כתב שמדובר שהבעלים היו חולים ולא עלו למקדש. ולא חגגו. והמאירי הביא פירוש זה בשם יש מפרשים, והוסיף: "שאינ מצריכים אותו [את הבעלים] להביא על ידי אחר". הטורי אבן הקשה: הרי נדרים ונדבות אינם קרבים ביום טוב! ואיך אכלו את הולד בעצרת? עיין שם [בד"ה מאי יאכלנו. ועיין שם ד"ה אלא ולדה]. ועיין שפת אמת [ד"ה אלא ולדה].

153. עיין ריטב"א שהסביר את דעת רב אשי.

154. עיקר הדין שצריך להקריב את חובותיו בתוך שנה נאמר בבכור [דברים טו יט — כ]: "כל הבכור אשר יולד. לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה". ודרשו חכמים, שהכתוב מלמד שהבכור נאכל כל שנתו, ממה שכתוב "שנה בשנה". ולמדו חז"ל [בספרי שם] את שאר הקרבנות מהבכור.

ולפיכך שנו בברייתא "אחד בכור [שבו דיבר הכתוב] ואחד כל הקדשים [שאף הם נלמדים מבכור]". תוספות.

ונחלקו הראשונים האם גם בענין ערכין וחרמין וכל קדשי בדק הבית עובר עליהם משעברה שנה. [עיין ריטב"א. ד"ה גופא]. והכל מודים שמעשרות שאין הם קדשים כלל, אין עוברים עליהם, אלא כעבור ג' רגלים, או בשנה השלישית עובר משום מצות בייעור. [שם].

וכן אם עברו עליהם שלשה רגלים, אפילו בלא שעברה שנה.

הרי זה עובר בכל תאחר. (155)

ומי שהביא את התיובתא [הסתירה] לדברי רבא מהברייתא לא פירש מדוע לדעתו הברייתא סותרת את דברי רבא.

ולכן הגמרא תמהה: והאי — מאי תיובתיה?! במה הברייתא הזאת סותרת לדברי רבא?

אמר רב כהנא: מאן דקא מותיב, זה שהביא מהברייתא הוכחה לסתור את דברי רבא, שפיר קא מותיב, אכן הביא סתירה טובה. וכך היתה כוונתו להקשות:

מכדי, הרי התנא — אלאוי קא מהדר.

הלא התנא מחזר אחרי כל הלאוים שיכול למצוא, (156) כמו שמשמע מלשונו: כיון

שעברו עליהם שנה בלא רגלים, רגלים בלא שנה.

ואם נאמר כדעת רבא, שאחרי שעברו שלשה רגלים עובר בכל יום בכל תאחר, אזי קשה: ליתני, היה ראוי לו לתנא לשנות "בכל יום ויום — עובר בכל תאחר". ולהשמיענו שיש על האדם עוד לאוין בכל יום ויום.

אלא בהכרח, שאין עוברים על כל תאחר בכל יום ויום!

וזו היתה כוונתו של המקשה, שהביא תיובתא לדברי רבא מהברייתא הזאת.

ומבאר הגמרא את דברי רבא:

ואידך, רבא עצמו [וכן הגמרא שהקשתה לעיל "והאי, מאי תיובתיה" (157)], סבור שאין להוכיח מהברייתא הזאת שאין עוברים על כל תאחר בכל יום ויום.

בעשה, בכל זאת אינו עובר בכל תאחר עד שיעברו ג' רגלים, ואין אומרים שהוא חייב להקריב ברגל הראשון, ואיחר מלהקריב עובר בכל תאחר. ואם כן, מדוע כשעברה שנה עובר בכל תאחר? הרי לא נאמר אלא עשה! עיין שם מה שתירץ.

156. לדעת רוב הראשונים [בהערה הקודמת], הכוונה לאופני הלאו של כל תאחר [ועיין רש"ש]. ואילו לדעת בעל המאור הכוונה ל"בל תאחר". ול"שנה בשנה". ואף על פי שדין "שנה בשנה" נאמר בלשון עשה, בכל זאת הרי זה לאו הבא מכלל עשה.

157. ריטב"א.

155. דעת בעל המאור, שכאשר עברה שנה בלא רגלים אינו עובר באיסור "בל תאחר" [שהוא "לאו"]. אלא עובר על ביטול עשה של "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה". והתנא שהזכיר "בל תאחר" דיבר רק על רגלים בלא שנה. [שבזה הוא מסיים את דבריו]. אבל לא על שנה בלא רגלים. [אלא שהיות ובשניהם עובר בלאו, לא חשש התנא לפרש אלא את מה שסיים בו].

אבל הרשב"א והריטב"א חולקים על דבריו. [ולדעתם "שנה בשנה" הוא גילוי על כל תאחר שעובר עליו לאחר שנה].

ואף מרש"י ד"ה למקבעיה בלאו, מוכח שחולק על דברי בעל המאור.

[ובחידושי הר"ן הקשה: הרי חכמים סוברים [לעיל ד ב] שאף על פי שמשעבר רגל אחד עובר

אלא, שנה בלא רגלים — היכי משכחת לה?! האיך נוכל למצוא דבר שכזה? והרי מאחר שעברה שנה שלימה, ודאי כבר עברו שלשת הרגלים!

ומבאר הגמרא שקושיא זו אינה קשה לדברי הכל, אלא רק לדעת חכמים בלבד:

הניחא למאן דאית ליה כסדרן, דברי הברייתא מיושבים לדעת רבי שמעון, הסובר שאין עוברים על כל תאחר אלא אם עברו שלשה רגלים כסדרן [כשחג המצות תחילה], הרי לדבריו שפיר **משכחת לה** שעברה שנה שלימה, ועדיין לא עברו שלשת הרגלים כסדרן.

וכגון שנדר אחרי פסח, וכאשר עוברת שנה שלימה, נמצא שלא עברו עליו שלשת הרגלים כפי סדרן.

ואף על פי שרבי שמעון עצמו סובר שאין עוברים בכל תאחר אלא אם עברו שלש רגלים כסדרן, ולא אם עברה שנה, (158) בכל זאת, יש לומר שהתנא בברייתא חולק עליו בפרט זה, אך סובר כמוהו לענין סדר הרגלים. (159)

אלא, למאן דלית ליה כסדרן, לדעת חכמים שסוברים ששלשת הרגלים גורמים לאדם לעבור בכל תאחר, ואפילו אם היו שלא כסדרן.

כי התנא רק ל"מקבעייה" בלאו קא מהדר, שהתנא רק מחזור אחרי כל הזמנים שבהם מתחיל לחול על האדם כל תאחר.

אבל לחייבו למאחר בלאוי יתירי — לא קא מהדר!

אין התנא מחזור אחרי מנין כל הלאוין הרבים שעובר בכם האדם המאחר.

כלומר, התנא בא רק להודיענו את כל הזמנים שבהם מתחיל דין כל תאחר, ולא בא להודיענו שיש לאוים רבים בכל תאחר. אלא באמת, משעה שמתחיל לחול על האדם כל תאחר, הרי מכאן ואילך, בכל יום ויום הוא עובר עליו.

גופא. עכשיו באה הגמרא לדון בגוף דברי הברייתא שהבאנו לעיל:

שנינו בברייתא: **אחד בכור, ואחד כל הקדשים, כיון שעברו עליהם שנה בלא שלשה רגלים, או שלשה רגלים בלא שנה, הרי זה עובר בכל תאחר.**

וקשה: **בשלמא**, אמנם שפיר תיתכן האפשרות שרגלים בלא שנה — משכחת לה. שנוכל למצוא כך. שהרי הנודר לפני פסח, עוברים עליו שלשה רגלים אחרי חג הסוכות, ועדיין לא עברה שנה שלימה.

ג' רגלים כסדרן.

158. שהרי שנינו לעיל [ד א]: רבי שמעון אומר: רגלים פעמים [שהן] שלשה. פעמים ארבעה פעמים חמשה. כיצד? [גדר] לפני עצרת [אינו עובר בכל תאחר, אלא כשעברון חמשה. הרי למדנו מדברי רבי שמעון, שאף על פי שעברה שנה שלימה אינו עובר בכל תאחר אלא כשעברו

159. רש"י. אבל בעל המאור [הערה 155] כתב שהתנא יכול לסבור כרבי שמעון ממש, מפני שאף כשעברה שנה אין עוברים בכל תאחר, אלא על ביטול העשה של "שנה בשנה". והראשונים

אם כן, היכי משכחת לה, איך נמצא שנה שאין בה שלשה רגלים?

והגמרא מוסיפה ומבארת, שגם הקושיא שהקשנו לדעת חכמים, תלויה היא במחלוקת אחרת, ואינה קשה לדברי הכל:

בשלמא, לדעת רבי, שאינו מחשיב את חודש העיבור בכלל השנה, אלא מונה רק שלש מאות ששים וחמשה יום, משכחת לה, אפשר למצוא שנה שלימה בלא שלשה רגלים, בשנה מעוברת.

והגמרא מבארת והולכת:

המוכר לחבירו בית, בעיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון, יכול לגאול ממנו את הבית רק בשנה הראשונה.

שאם המוכר מחזיר לקונה את דמי הבית, הרי הבית חוזר אליו, ואפילו בעל כרחו של הקונה.

ואם לא גאל את הבית בשנה הראשונה, נעשה הבית קנין גמור של הקונה, ואינו חוזר לרשות המוכר אפילו ביובל [ויקרא כה, כט ל. ורש"י שם].

וכך נאמר בתורה: "ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה, וקם הבית, לקונה אותו – לדורותיו".

ונחלקו חכמים ורבי מה היא ה"שנה תמימה" שהוזכרה בפסוק:

דתניא: "שנה תמימה" – מה היא?

רבי אומר: מונה שלש מאות ושישים וחמשה יום, כמנין ימות שנת החמה.

שנת החמה ארוכה יותר משנת הלבנה. כי שנת הלבנה 354 יום, ואילו שנת החמה 365 יום.

ולדעת רבי, השנה המוזכרת בתורה, היא שנת החמה, ואין התורה מתייחסת למנין ימות השנה שאנו מונים על פי הלבנה.

וחכמים אומרים: מונה י"ב חדש בחדשי הלבנה מיום ליום.

כגון אם מכר את השדה בב' בניסן, הרי השנה מסתיימת בא' ניסן לשנה הבאה.

ואם נתעברה שנה, שהוסיפו בית דין אדר שני – נתעברה לו לטובת המוכר, שיכול לגאול את השדה 13 חדש, עד שיגיע ב' ניסן. (160)

וכן בכל מקום שנאמר בתורה "שנה", אנו לומדים מבתי ערי חומה שהכוונה היא ל"שנה תמימה", דהיינו 365 יום לדעת רבי.

דחו את דבריו עיין רשב"א וריטב"א. ועיין חידושי הר"ן.

160. רבי וחכמים נחלקו מה לדרוש מהמילה "תמימה": לדעת רבי הכתוב בא להוסיף ולומר שהשנה נמנית לפי שנות החמה שהיא גדולה משנת הלבנה. [שנת החמה היא 365 יום, ואילו

שנת הלבנה היא 354 יום].

ואילו לדעת חכמים, הכתוב בא לרבות שבשנה מעוברת מונים אף את חודש העיבור בכלל השנה.

ולדעת רבי, ש"תמימה" מלמד שהולכים לפי שנות החמה, אין לרבות מהפסוק את חדש העיבור, אלא בין בשנה רגילה ובין בשנה

ולדעת חכמים י"ב חדש חודשי לבנה מיום ליום. (161)

ולפי זה, גם ביחס למנין ימות השנה המוזכרת בבכור ובשאר קדשים לענין בל תאחר — נחלקו רבי וחכמים:

לדעת רבי: לעולם מונים 365 יום, בין אם השנה מעוברת ובין אם אינה מעוברת.

לדעת חכמים: מונים לפי מנין ימות שנות הלבנה, ואם נתעברה השנה, אינו עובר בכל תאחר אלא לאחר 13 חודש.

ועתה הגמרא דנה איך אפשר לתרץ את דברי הברייתא דלעיל [שיש שנה בלא רגלים] לפי דברי רבי ורבנן.

וממשיכה עתה הגמרא במה שהחלה לומר לפני שהביאה את הברייתא, "בשלמא לרבי משכחת לה בשנה מעוברת":

משכחת לה לרבי, לדעת רבי אפשר למצוא שנה שאין בה שלשה רגלים בשנה מעוברת, באופן **דאקדשה בתר חג המצות**, שהקדיש את הבהמה אחרי חג המצות.

דכי מטא שלהי אדר בתראה, וכאשר מגיע סוף חודש אדר ב', כבר **שנה מליא**, מלאה לה כבר שנת חמה, שהיא 365 יום. (162)

ואילו **שלשה רגלים** — עדיין לא מלו [מלאו].

אלא, לרבנן הסוברים ששנה מעוברת נחשבת כולה כשנה אחת לענין בל תאחר, קשה: **היכי משכחת לה?** האיך תוכל למצוא שנה בלא שיהיו בה שלשה רגלים?

ומתצינן: יש אפשרות שתעבור שנה בלי שלשה רגלים, **כדתני רב שמעיה**:

עצרת —

פעמים שהיא חלה בח' בסיון.

פעמים בששה בסיון.

פעמים בשבעה בסיון.

הא כיצד?

נאמר [ויקרא כג, טו כא]: "וספרתם לכם ממחרת השבת [ממחרת יום טוב הראשון של פסח] שבע שבתות תמימות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום. וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש".

מכאן שחג השבועות נקבע ביום החמישים להבאת העומר [והבאת העומר היא בט"ז ניסן].

מעוברת מונים 365 יום [על פי הריטב"א ד"ה בשלמא, וד"ה כגון, בתוך הדברים].

161. תוספות בשם רש"י [ועיין תוספות ישנים יומא סה, ב וריטב"א כאן].

162. חג המצות מסתיים בכ"א ניסן, והקדשת הבהמה היתה בכ"ב ניסן, ובכ"א אדר ב מלאו

12 חדשים, ושנת החמה יתירה על שנת הלבנה 11 יום. לפיכך השנה מסתיימת בג' ניסן. וכאשר הגיע ד' ניסן עובר בכל תאחר.

ולפי זה לשון הגמרא "שלהי אדר בתרא", לאו דוקא הוא, אלא הכוונה לתחילת ניסן, מיד אחרי שיצא אדר. רש"י בשם אית דאמרי.

ובפירושו הראשון כתב רש"י שמדובר שהקדישה באמצע חג המצות של שנה מעוברת,

ונמצא שבשעה שהגיע ו' בסיון, כבר מלאה שנה שלימה, ועדיין לא עברו שלשה רגלים [שהרי עדיין לא עברה עליו עצרת].

הברייתא שאנו דנים בה "אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים עובר בבל תאחר" שנויה בתוספתא ערכין [ג ט].⁽¹⁶⁴⁾

ובתחילת הברייתא הובאו בה דברי חכמים, הסוברים שאחרי שלשה רגלים עובר בבל תאחר, ודברי רבי שמעון, הסובר שדוקא אם היו שלשת הרגלים כסדרן, עובר בבל תאחר. ולא הוזכר בדבריהם שיש אופן שעובר בבל תאחר בלא שעברו עליו שלשה רגלים ועברה שנה.

לפיכך משמע לגמרא, שהתנא בתחילת הברייתא, לא סובר את הדין הזה. ולדעתו לא יתכן שנה שאין בה שלשה רגלים.

ובהכרח שהוא חולק על הברייתא שהביא רב שמעיה שעצרת אינה חלה בתאריך קבוע. ולדעתו לעולם עצרת חלה באותו תאריך.⁽¹⁶⁵⁾

והויגן בה: **ומאן תנא דפליג עליה דרב שמעיה?** מיהו התנא החולק על הברייתא שהביא רב שמעיה?

לפיכך, לא תמיד חג השבועות היה חל באותו תאריך בחודש סיון, שהרי לפעמים החודשים ניסן ואייר היו מלאים [30 יום], ולפעמים הם חסרים [29 יום].⁽¹⁶³⁾

אם היו **שניהן**, ניסן ואייר, **מלאין**, יחול חג השבועות **בחמשה** בסיון.

שהרי מט"ז ניסן ועד סוף ניסן יש 15 יום + 30 יום באייר + 5 ימים בסיון, ובסך הכל 50 יום.

ואם היו **שניהן חסרין** יחול חג השבועות **בשבעה** בסיון.

שהרי מט"ז ניסן ועד סוף ניסן יש 14 יום + 29 ימים באייר + 7 ימים בסיון. ובסך הכל 50 יום.

ואם היה חודש **אחד מלא**, וחודש **אחד חסר**, עצרת תחול **בששה** בסיון.

כי מט"ז ניסן ועד סוף אייר יש 44 ימים + 6 ימים בסיון, ובסך הכל 50 יום.

ולפי זה נוכל למצוא שנה בלא שלשה רגלים. כגון שעצרת חלה בה' בסיון [ובכגון שניסן ואייר היו מלאים], ולמחרת, ב' בסיון הקדיש בהמה לעולה, ואילו בשנה שאחריה היו ניסן ואייר חסרים, ועצרת חלה ב' בסיון.

165. כך פירש רש"י.

ותמה הרש"ש: א. מנין לנו שטעמו של תנא קמא הוא משום שלדעתו לעולם עצרת חלה באותו תאריך? הרי יתכן שדעתו כדעת רבי שמעון הסובר שאין עוברים בבל תאחר לאחר שנה בלא רגלים!

ב. אם טעמו של תנא קמא הוא כפי שפירש רש"י, שעצרת חלה בתאריך קבוע, ולכן לא

וכאשר הגיע סוף אדר שני עברה שנה בלא רגלים.

163. בזמן שבית המקדש היה קיים, לא היה לוח השנה קבוע, אלא קידשו את החודשים על פי ראיית הלבנה, ולפעמים היה החודש מלא [30 יום] ולפעמים היה חסר [29 יום].

164. ושם הגירסא שונה מהמובא בגמרא כאן.

ומשנינן: תחילת הבריייתא — כדעת אחרים היא.

ומשנינן: תחילת הבריייתא — כדעת אחרים היא.

דתניא: אחרים אומרים: כשנחלק את ימות השנה לשבועות שלמים, נמצא שלעולם אין בין עצרת שבשנה אחת לעצרת שבשנה שאחריה, וכן אין בין ראש השנה שבשנה אחת לראש השנה שבשנה שאחריה, אלא הפרש של ארבעה ימים בלבד.

וכשנצרך יום זה ל- 4 הימים הנוספים בשנה רגילה, נמצא שבשנה מעוברת יש הפרש של 5 ימים בין עצרת לעצרת, ובין ראש השנה לראש השנה.

לדעת אחרים יש סדר קבוע לחדשים. חודש אחד מלא והחודש שאחריו חסר [תשרי מלא חשון חסר וכן הלאה], ולעולם אין מעברים חודש חסר, ולא מחסרים חודש מלא, ואפילו אם יש צורך בדבר.

בעי, הסתפק רבי זירא: יורש שירש מאביו בהמה שהוקדשה [על ידי אביו] לקרבן — מהו דינו לענין לעבור בבל תאחר, אם איחר מלהקריבו שלש רגלים?

ולפיכך כל שנה יש בה 354 יום. וכשנחלק את השנה לשבועות שלמים, נמצא שיש בה 50 שבועות, ועוד 4 ימים נוספים.

האם נאמר שבענין כל תאחר "כי תדור נדר" אמר רחמנא. והא, יורש זה, לא הוא נדר אלא אביו. ולפיכך אינו עובר בבל תאחר.

ולפיכך, אם בשנה אחת עצרת היתה ביום ראשון, הרי בשנה שאחריה עצרת תהיה ביום חמישי. וכן לענין ראש השנה.

או דלמא, שמא נאמר, הרי כתוב [בדברים יב]: "ובאת שמה [לבית המקדש ברגל] והבאתם שמה עולותיכם".

ואם היתה אותה שנה מעוברת, אזי יש בין עצרת שבשנה אחת, לעצרת שבשנה שאחריה חמשה ימים, וכן בין ראש השנה לראש השנה.

והא, יורש זה, גם הוא הרי מחייב לבוא לבית המקדש ברגל. ולפיכך הוא חייב גם להביא את עולותיו, אף על פי שלא הוא נדר להקדישם, ואם לא הביאם עובר בבל תאחר! (166)

ג' רגלים, בכל יום עובר בבל תאחר, ואם נתרפא אחר הרגלים, הרי הוא מתחייב להקריבו ועובר בבל תאחר, וכן הסכים הפני יהושע בסוגייתנו. ולפי זה לא קשה קושיית הרש"ש השניה.

ותיכן שנה בלא ג' רגלים, הרי יש להקשות, שעדיין תימצא שנה בלא רגלים, כגון שהיה חולה ברגלים ולא היה אפשר להקריבו [וכמו שכתבו תוספות ד"ה בשלמא]. וכן הקשה טורי אבן.

[ועיין ברש"ש שפירש את הגמרא באופן אחר מרש"י, ורמז בסוגריים שאפשר לתרץ את פירוש רש"י].

ובשו"ת חכם צבי סימן יב כתב שחולה ברגלים אינו פטור אלא מעשה, שנאמר: "ובאת שמה והבאתם שמה", וכיון שעבר הרגל אינו עובר עד הרגל הבא [ראה לעיל הערה 148], אבל אינו פטור מ"בל תאחר", שהרי כיון שעברו

166. הרש"ש תמה: מדוע רבי זירא הסתפק בדבר? הרי יש לומר שלענין כל תאחר שנאמר

ומביאה הגמרא ראייה לפשוט את הספק:

תא שמע ראייה מהא דתני רבי חייא בברייתא:

נאמר בענין בל תאחר [דברים כג, כב]: "כי דרש ידרשנו ה' אלהיך מעמך".

וכיון שהמילה "מעמך" מיותרת, דרשו חכמים: דוקא "מעמך" ידרשנו ה' — **פרט ליורש**, שאינו עובר בכל תאחר.

ומקשינן: והלא **האי מעמך** אינו מיותר! שהרי **מיבעי ליה**, צריך אותו לדרשא שדרשנו לעיל [ה ב]:

"מעמך" — זה לקט שכתה ופאה [שהן חלקו של עני, שאמר עליו הכתוב "את העני עמך". שמות כב]!

ואם כן, האיך אפשר לדרוש מכאן גם למעט את היורש?

ומתרצינן: קרי ביה, דרוש בו "עמך" [שהוא העני שנאמר עליו "העני עמך"] לרבות לקט שכתה ופאה.

וקרי ביה, ודרוש בו גם "מעמך", מתוספת האות מ', למעט את היורש. [שהרי הכתוב

יכל לומר "עמך", ואמר "מעמך", לדרשה נוספת].⁽¹⁶⁷⁾

בעי שאל רבי זירא: אשה — מה היא, מה דינה בענין בל תאחר, האם גם היא מצווה בלאו זה?

וצדדי הספק הם:

מי אמרינן לפוטרה מבל תאחר דהא לא מיחייבא בראייה.

האם אנו אומרים שאיסור בל תאחר שייך רק באותם אנשים שחייבים להיראות בעזרה ברגל, שעליהם מוטלת החובה להביא את קרבנותיהם כאשר הם באים.

אבל אשה, שאינה חייבת להיראות בעזרה ברגל [וכמו שנאמר [דברים טז] "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך", זכורך ולא הנקבות], כיון שאינה חייבת לעלות לרגל, היא אינה בכלל "בל תאחר"!

או דלמא, שמא אף על פי שאינה מצווה להיראות בעזרה ברגלים, מכל מקום, **הא איתה בשמחה** הרי היא בכלל מצות "ושמחת בחגך" [דברים טז]. ובזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים.⁽¹⁶⁸⁾

והכתוב "כי תדור נדר" לאו דוקא הוא.

167. לדעת הריטב"א [הערה 166], למסקנת הגמרא יורש אינו עובר בבל תאחר, אבל הוא עובר בעשה, שנאמר בו "ובאת שמה והבאתם שמה" [ובזה רבי זירא לא הסתפק כלל, וכנ"ל בהערה 166]. וכן כתב המנחת חינוך תלח ג.

168. שנאמר [דברים יב יח]: "וזבחת שלמים

"כי תדור נדר", יורש אינו עובר. ואילו לענין העשה שנאמר בו "ובאת שמה והבאתם שמה" היורש עובר! עיין שם מה שתירץ על זה. והריטב"א כאן כתב, שהיה פשוט לרבי זירא שירש חייב בעשה, מפני שנאמר "ובאת שמה והבאתם שמה". ומכל מקום הוא הסתפק בענין בל תאחר: האם יורש אינו עובר בבל תאחר, מפני שנאמר "כי תדור נדר". או שמאחר שירש חייב בעשה, הרי כל שחייב בעשה חייב בלאו,

וכדי לאכול מבשר השלמים בחג עליה לעלות לרגל. הילכך, אף האשה בכלל "בל תאחר".

אמר ליה אביי לרבי זירא: מדוע אתה מסתפק בדבר? **ותיפוק ליה**, תלמד שהיא חייבת, מכך **דהא איתה בשמחה**, שהרי היא מצווה בשמחת הרגל, והיא חייבת לעלות כדי לקיים מצות השמחה באכילת שלמי שמחה, ובודאי גם היא בכל תאחר!

ותמהינן על דברי אביי: **ומי אמר אביי חבי!**? וכי אביי סובר שאשה מצווה באכילת בשר שלמים משום שמחת הרגל?!

והאמר אביי, והרי אביי עצמו אמר: **"אשה בעלה משמחה** בבבל בבגדי צבעונים. ובארץ

ישראל בבגדי פשתן המגוחצים" [שאותם בגדים היו חשובים במקומותיהם]!

הרי, ששמחת הרגל של האשה איננה בבשר השלמים, ואם כן אין היא חייבת לעלות לירושלים ברגל! (169).

ומתרצינן: אכן לדעת אביי אין האשה חייבת לאכול מבשר השלמים ברגל. ואביי — **לדבריו דרבי זירא**, שאמר שאשה חייבת לאכול מבשר השלמים ברגל, **קאמר**.

שלפי רבי זירא, אשה היא בכלל בל תאחר. (170)

הגמרא הזכירה לעיל [ה ב, ו ב] שמצוה להקריב את הבכור ולאכלו בתוך שנתו

169. כך פירש רש"י.

ורבנו תם הוכיח שדוקא בזמן הזה שמחת האשה היא בבגדים, אבל בזמן שהמקדש קיים אף לאשה אין שמחה אלא בבשר השלמים. [עיי' תוספות ד"ה אשה].

ולכן רבנו תם מפרש את קושית הגמרא באופן אחר: אביי אמר "אשה בעלה משמחה". ומשמע שמצות השמחה אינה מוטלת על האשה כלל. אלא בעלה חייב לשמחה, ולפיכך לא שייך בה הכתוב "ובאת שמה והבאתם שמה". [תוספות ושאר הראשונים בשם רבנו תם, וכן פירש ר"ח].

170. הרמב"ם [חגיגה א א] פסק שאשה חייבת בשמחה, אבל הראב"ד השיג על זה, ודעתו שהמצוה היא על בעלה וכדעת אביי [לפי פירוש רבנו תם שהובא בהערה הקודמת].

עוד פסק הרמב"ם [מעשה הקרבנות יד יד] שאשה חייבת בכל תאחר. וכתב הלחם משנה שם שהרמב"ם לשיטתו בהלכות חגיגה הנ"ל.

ואכלת שם. ושמחת לפני ה' אלהיך". ומכאן אמר רבי יהודה בן בתירא [פסחים קט א] שבזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר השלמים [ובזמן הזה אין שמחה אלא ביין, שנאמר [תהילים קד טו]: "ויין ישמח לבב אנוש"].

ודעת הרמב"ם [יום טוב ו יז—יח] שמדאורייתא מצות שמחה היא בכל דבר המשמח [אכילה, שתיה, בגדים וכדומה]. ובזמן שבית המקדש קיים מצוה מן המובחר לאכול בשר שלמים. ולכן בזמן הזה, שאין אפשרות לאכול שלמים, בכל זאת יש מצוה מדאורייתא בשאר מיני שמחה [וכן דעת הר"ן והריטב"א סוכה מב ב].

אבל התוספות [מועד קטן יד ב ד"ה עשה] כתבו שמצות עשה מדאורייתא דוקא באכילת בשר השלמים. ולכן בזמן הזה אין מצות שמחה אלא מדרבנן [ועיי' שאגת אריה סימן סה שהכריע כדעת הרמב"ם].

להרצאה. מהיום השמיני והלאה, שנאמר [ויקרא כב כז]: "שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה".

ומהיום השמיני והלאה מונים לו שנה תמימה.

ולא פליגי, אביי ורב אחא בר יעקב אינם חולקים, אלא הכל מודים שאין מתחילים למנות שנה אלא משעה שהבכור ראוי לאכילה. אלא שכל אחד מהם דיבר באופן אחר:

הא, רב אחא שאמר שמונים לו מיום השמיני, דיבר בבכור תם, שעומד להרצאה [להקרבה], ולפיכך מונים לו מהיום השמיני, שאז הוא נראה להרצאה.

הא, אביי שאמר שמונים לו משעה שנולד, דיבר בבכור שנולד בעל מום, העומד להשחט מחוץ לעזרה בתורת חולין, ומיום שנולד הוא ראוי לכך. (172)

ומקשינן: בעל מום — מי מני אכיל ליה?! וכי אפשר לאכול בעל מום ביום שנולד!?

הראשונה. שנאמר [דברים טו כ] בענין בכור: "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה".

ועכשיו הגמרא דנה מאימתי מתחילים למנות לו שנה.

האם נאמר שהואיל והוזכר בפסוק "תאכלנו שנה בשנה", משמעות ה"שנה" של הבכור היא שנה שלימה שכולה ראויה לאכילת הבכור. וכיון שאין הבכור ראוי להקרבה אלא מיום השמיני והלאה, ורק משהורצה דמו על המזבח מותר לאכול את בשרו — תיגמר השנה רק בתום שנה ושמונה ימים מלידתו.

או שה"שנה" של הבכור מתחילה מזמן שנולד, ומסתיימת בתום השנה ללידתו, והיא כוללת אפילו את הזמן שאינו ראוי לאכילה. (171)

איבעיא להו: נשאלה שאלה לבני הישיבה:

בכור — מאימתי מונין לו שנה?

אביי אמר: משעה שנולד.

רב אחא בר יעקב אמר: משעה שנראה

ולדעת הסוברים שאיסור כל תאחר הוא על הכהן המאחר מלהקריבו, ולא על הישראל המאחר מלתיתו לכהן, קשה:

הרי בבעל מום אין מצות הקרבה כלל, ואין שייך כאן כל תאחר! ומדוע הגמרא אומרת שבעל מום מונים לו שנה משעה שנולד? ולכאורה, מכאן מוכח שאף הישראל המתעכב מלתת את הבכור לכהן עובר בכל תאחר! וכתבו תוספות: שאין לדקדק מכאן שנאמר דין כל תאחר על הישראל המתעכב מלתת לכהן.

ועיין כסף משנה ולחם משנה בהלכות חגיגה. וערוך לנר כאן.

171. ר"ח.

172. נחלקו הראשונים באיסור כל תאחר שנאמר בבכור; יש אומרים שמדובר בכהן שקיבל את הבכור ומתעכב מלהקריבו. יש אומרים שמדובר בישראל שמתעכב מלתיתו לכהן. [ואיסור "כל תאחר" הוא על הנתינה]. מאירי [ד א]. [ועיין שו"ת חכם צבי סימן יב, ומרכבת המשנה בכורות א].